

Předstírání znalostí

- CZ24 News | 21. srpna 2023

Friedrich Hayek je nejznámějším představitelem rakouské ekonomické školy. V roce 1974 obdržel spolu Gunnarem Myrdalem Nobelovu cenu za ekonomii. Při převzetí ceny pronesl projev, ve kterém varoval před arogancí vědy a zneužitím sociálních věd.

Friedrich Hayek dostal Nobelovu cenu za „průkopnickou práci o teorii peněz a ekonomickém cyklu a hlubokou analýzu vzájemné závislosti ekonomických, sociálních a institucionálních faktorů“. Možná známější je jeho teorie rozptýlených informací a analýza role tržních cen jako nejsrozumitelnějšího jazyka ekonomiky.

Při převzetí Nobelovy ceny přednesl Friedrich Hayek projev, ve kterém varoval před arogancí vědy „omámené svými úspěchy“ a před zneužitím role analýzy v sociálních vědách. Projev nesl název „Předstírání znalostí“, v originále „Pretense of Knowledge“.

Výběr, překlad zkrácení a mezititulky autor.

Zdá se mi, že neschopnost ekonomů úspěšněji řídit politiku úzce souvisí s jejich sklonem co nejvěrněji napodobovat postupy brilantně úspěšných fyzikálních věd – což je metoda, která v našem oboru může vést k naprostým omylům.

Nevědecký přístup

Je to přístup, který se označuje jako vědecký, ale je rozhodně nevědecký, protože zahrnuje mechanické a nekritické použití postupů v jiné oblasti, než pro kterou byly vytvořeny.

Existuje rozdíl mezi fyzikálními vědami a ekonomikou nebo dalšími obory, které se zabývají komplexními jevy. Parametry ovlivňující chování systému, které lze měřit, jsou nutně omezené a nemusí zahrnovat ty důležité. V tak komplexním systému jako je trh, jenž v sobě obsahuje jednání mnoha jednotlivců, budou mnohé důležité parametry sotva kdy plně známé nebo měřitelné.

Přesvědčení, že zahrnutí pouze měřitelných jevů je nutné pro to, aby se jednalo o vědecký přístup, vede k paradoxním následkům. Parametry, které nelze kvantitativně popsat, jsou vyloučeny, protože nesplňují podmínky vědeckého důkazu. To vede k fikci, že pouze měřitelné faktory jsou jediné relevantní.

Komplexní systémy

Sociální vědy jsou na tom podobně jako biologické vědy. Zabývají se bytostně komplexními systémy, jejichž chování může být popsáno pouze za pomoci modelů s relativně velkým množstvím proměnných.

Příkladem může být model nějaké míčové hry s více hráči. Pro model, který by měl určit výsledek zápasu, by bylo nutné znát pravidla hry a další plejádu parametrů, jako je fyzická připravenost hráčů, jejich individuální technické dovednosti, psychické rozpoložení, chemie týmu a všechny změny těchto parametrů v průběhu hry.

Lze odhadnout, který tým zvítězí, ale to, jak zápas dopadne, nespadá do kategorie vědecky předvídatelného výsledku.

Ve srovnání s přesnými výpočty, které jsme se naučili očekávat ve fyzikálních vědách, je samozřejmě tento druh předpovědí něco, s čímž se člověk nerad spokojí.

Je to šarlatánství

Přesto nebezpečí, před nímž chci varovat, spočívá právě v přesvědčení, že k pocitu vědeckosti je třeba dosáhnout něčeho víc. To je šarlatánství nebo ještě něco horšího. Jednat na základě přesvědčení, že máme znalosti a moc, které nám umožňují utvářet společenské procesy zcela podle našich představ, nás pravděpodobně přiměje k tomu, abychom napáchali mnoho škody, neboť takové znalosti ve skutečnosti nemáme.

Pokrok fyzikálních věd vyvolal nebezpečně bujarý pocit stále rostoucí moci, který svádí člověka omámeného úspěchem, aby se snažil podřídít své vůli i lidskou společnost.

Uvědomění si limitů svého poznání by mělo badatele společnosti skutečně naučit pokoře, jež by ho měla chránit před tím, aby se spolupodílel na osudové snaze lidí ovládat druhé – snahy, která z něj činí nejen tyрана nad svými bližními, ale která z něj může učinit i ničitele civilizace.

Civilizace, kterou žádný mozek nenavrhl, ale která vyrostla ze svobodného úsilí milionů jednotlivců.

[ZDROJ](#)

Zpracoval: D. Tolar/syrzdarmaCz